

OO'JUAN

Զարսչին
Տիկ Այց

12. 11-12 (continued) + 2 next P. 1fc pgf

Բ. Տարի, Թիւ 10, Հոկտեմբեր 1, 1928

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹԻԿ ԶՆԳՇՈՅ ԽՕՎԱՅԻ ԸՆԹԵԸՑ. ԸՆԿ-ԻՆՆ

Հրատարակելի Գրութիւններ Դրկել 1326 W. Huron St., Chicago, Ill.

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԵՀՄԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԿՆԵՐ ՆԵՐԱ

իր առօրեայ գործերուն մէջ բոլորովին ազատ անհարց, իր այս հանգամանքն շատ ինչ կը կրտ- սրնցնէ, եթր կը մտնէ կազմակերպութենէ մը ներս և ինքինքը կը դնէ որոշ օրէնքներու և կարգա- պահական իանոններու առաջարկութեանը առեւ:

պատական կանոններու արամազը ըստ թիմաց տակ։
Եւ տախիա՝ կազմակերպութեան մէքինային
կանոնաւոր եւ արագ գործունէութեան ի խնդիր։
Արավճիւն եթէ անհատը ուզէ իր ինքնազլուխ
գործունէութիւնը շարունակել կազմակերպութե-
նէն ներս եւ չհնազանդիլ մէծամասնութեան կամ-
քին, քառար կատարեալ կ'ըլլայ Հոն եւ անկարելի
կը դարձնէ կազմակերպեալ աշխատանք եւ ուստի
ակնկալուած առու ինաւ ոռու թիւն։

Անհատը կազմակերպութենէն ներս ոլէտք է շատ ինչ գոհէ իր եսէն, իր անհատական բժբանում-ներէն և մասածողութենէն, որպէս զի համերաշխ և սերտ գործակցութիւն ստեղծուի հոն և սատա-րէ կազմակերպութեան յաստջացման և արդիւ-նազօր գործունէլութեան:

Դժբախտութիւն է որ մեր մէջ, ինչպէս բոլոր
Հայերու, քիչ մը շատ շետուած է անհատականու-
թիւնը, որ չուզեր թեքիւ, զիջիւ մէծամասնութեան
կամ քին:

Արդարեւ, ուժեղ անհատականութիւնը նկատացրի բարձր յատկանիշ է ուևէ մէկու համար՝ իր սորուել կեանքին մէջ։ Սորիկա, սակայն, երբ իր գուշակը կը ցցէ կազմակերպական կեանքի մէջ, կը

զառնայ քար զայթակղութեան եւ խոչընդուռ միանուագ զործունէութեան:

Երբ անհատը իր եսր գէմ յանզիման կը հանէ
Հաւաքականութեան կամքին եւ կամ երբ ամէն ան-
հատ կ'ուզէ ինքզինքը եւ իր մտածումները անսխալ
Համարելով պարտազրել մէկին եւ ամէնուն, կի-
սւարտ աշտարակը, որու շինութեան համար մէկ-
տեղ եկած էին բոլորը, կը կործանի եւ կ'ստեղծէ
կատարեալ իստոնաբան մը, ուր հազար լիզուներ կը
խօսին մէկէն՝ առանց զիրար հասկնալու:

Անհատի մը մտաւոր զարգացման եւ հողեկան
աղնուութեան չափանիշը առաւելապէս կը կայա-
նայ իր ցոյց առած հանդուրժողութեան մէջ։ Ան-
որ կ'ուզէ իր տեսակէտը պարտագրել գիմացինին
առանց յարգելու անոր կարծիքը, որ կը ապրերի
իր կարծիքէն, ան որ կ'ուզէ լսելի ըլլալ միշտ, ա-
ռանց ուրիշին մտիկ ընկելու համբերատարութիւնը
անենարս, ան որ, վերջապէս, մտքին պատուհան-
ները կը փակէ ազատ խորհողութեան եւ տրամա-
րանութեան լուսաւոր ճառագայթներուն առջեւ եւ
կը յամառի քարացած մնալ իր գաղտափարներուն
միշտ, ամենատպէտն է եւ ամենալուսակաւորը ո-
ւեէ կազմակերպութեան մէջ։

Այս կարգի անհատները վտանգաւոր են նաև ինքինքնուն, որպէս ետև պարխապ կը քաշեն իրենց շարք եւ կ'առանձնանան իրենց եսին մէջ, արհամարտանք ստեղծելով իրենց հանդէպ բանիմաց անհատներու մտքին մէջ, անհատներու՝ որոնք առէն օր իրենց գժերախտութենէն յարաբերութեան մէջ կը գտնուին անոնց հետ:

Եհատեալ եսականութիւնը վանող ոյժ մըն է,
Երկասայրի սուր մը՝ որ կը վնասէ գործածողը եւ
ան՝ որու զէմ կը գործածուի:

Աղատութիւնը, որ մենք մեզի կուտանք մեր ուրոյն կարծիքը ունենալու և զայն պաշտպանելու իրեւ շխտակ եւ յառաջդիմական, տանք նաեւ անոնց որ կը տարբերին մեղմէ եւ տարբեր կ'արտայայտուին:

Ասկէ պիտի շահինք մենք եւ մանաւանդ կադամկերպութիւնը, որու ի շահ գործելու և որու յառաջցման համար աշխատելու որոշումով անկէ ներս մուտ գործած ենք:

ԱՐԱՐԱՅԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Արարայի հերոսամարտին մասնակցող եւ անոր մահարոյր վայրկեանները ապրող մը ոչտաք է իսկապէս հոգեկունիւսութիւնը մեծ կորով ունենայ անայլալ ու անխոռվ պատկերացնել կարենալու համար իր ականատեսի տպաւորութիւնները, որոնք կը թարմանան հուժկութ թափով մը իր երեւակայութեան մէջ՝ Արարայի տասներորդ տարելիցին առթիւ:

Մէկ տարիչն աւելի տեւող անհամբեր ու սիրտ մաշեցրնող սպասումն յետոյ, վերջապէս մեղի՝ Բ. վաշտի զինուորներուս, որ զրեթէ ամբողջութեամբ Ամերիկահայ կամաւորներ էինք, վեճակուեցաւ դէմ առ դէմ գտնուիլ Հայուն դարաւոր թշնամիին հետ:

Հայրենասէր երիտասարդութիւնը՝ որուն հողիին մէջ մարմնացած էր արատազգութեան դաղափարը եւ կատարելութեան հասած պարտականութեան գիտակցութիւնը, եւ որ ինքնամատոյց կամաւորագրութեամբ ազգը փրկելու ուխտն ըրած էր եւ ծարաւի էր փոխ վրէժին, իր անդուսոյ զայրոյթն ու ցասումը կ'ուղէլ թափել՝ իրմէ ոչ հեռու, Արարայի ետեւ դարանակալ սպասող թուրքին զլիսուն:

Սեպտ. 18ի մայրամուտին էր, երբ արտակարգ հրաման մը կը տեղեկացնէր թէ յաջորդ օրը յարձակում պիտի գործուի: Այս լուրը աննկարագրելի ուրախութիւն եւ զգըլիիչ խանդավառութիւն կ'ստեղծէ եւ ահա այդ խանդավառութիւնով կը լծուինք պատրաստութեանց, որոնք կը տեսն մինչեւ կէս զիշեր, որմէ վերջ անձկանօք կ'սպասենք վճռական վայրկեանին: Խորհրդաւոր էր պահը, լուսինը՝ պահապան հրեշտակի մը նման իր արծաթեայ շողերով մեզի հաւատք, քաջութիւն եւ տոկունութիւն կը ներշնչէր եւ մեր մարտական խանդն ու եռանդը կը հարիւրապատկէր, փառաւոր եւ մօտալուս յազմանակի մը անխափան հաւատքովը տոգորելով ամէնուս սրտերը:

Վերջապէս կը հնչէ վճռական ժամը, վայրկեանին գերադոյն գիտակցութեամբ նախ կ'սկսինք զէտի ձոր յասանալ. ինչ խորհրդաւոր է պահը եւ նուիրտական վայրկեանը, ո՞վ կրնար շափել մեր զգացած յուզումը եւ այն հոգեկան զգացումը եւ արդար վրէժինդրութիւնը, որոնցմով լեցուած էինք ամէնքո: Ահա այդ հոգեցունց ներշնչումներու վայրկեանին յարձակման ազգանիչը կը տրուի, ու Հայ կամաւորները չափ ու սահման չճանչցող կատաղութեամբ կը խոյանան գէտի Արարայի բարձունքը: Հոգեկան այդ գրութեան մէջ ո՞վ կը խորհի վտանգի մասին, թէտէտեւ բիւրաւոր մահափիւռ գնդակներ կը սուլեն մեր շուրջը եւ հազարաւոր ուռեմբեր կը պայթին մեր քով, մեր զլիսուն վերեւ: Արիւնաներկ հորիզոնն անդին ոսկի արշալոյսը երեւակայու ու յաղթանակի հաւատքովը արբշու Հայ զինուորը կ'արհսամարհէ վտանգը, կ'անդոսնէ մահը ու կը յառաջանայ շարունակ, կը մազլցի Արարայի բարձունքը:

Այսո՛, զերենական եւ անսպառ յոյսն էր որ կ'առաջնորդէր մեզ զէտի մահը, զէտի յաղթութեան կոթողը...:

Հայրենիքի նուիրական բադինին վրայ ողջակիցով մեր շարքերէն ինկող լնկերներուն արխւնշաղախ եւ փետուած մարմինները մեզի՝ ուխտաւորներուն՝ վրէներշնչէին եւ մենք կոխու աւելի մոլեզնութեամբ կը շնակէինք, որպէս զի կատարենք վեհ նպատակին իրական համար ըրած մեր մեծ ուխտը:

Տաննեւերկու ժամէ աւելի տեւող հերոսական կոխվերջ, թշնամի ուրագանդ ուժերը վշուր վշուր ջափակ ուած էր, թէւ մատ խաննեւմէկ քաշներ նահատակուած էին կոխու դրայ:

* * *

Տասր երկար տարիներ անցած են այսօր այդ պահի թուականէն ի վեր, եւ հայութիւնը ամէն տարի իր անդ քաջերուն եւ անմոռաց նահատակներուն յիշատակր յաժացներու համար կը տօնէ Սեպտ. 19ը՝ յարդանքով և կիւղած երախտագիտութեամբ:

Թո՛ղ ուրեմն, ամէն տարի Սեպտ. 19ը ըլլայ ուխտ երախտագիտութեան օր եւ ողջ Հայութիւնը խոնարի պատագրութեան համար զոհարերուող խաննեմէկ նականերուն չիրմին տաջեւ:

Փա՛ռք Արարայի հերոսամարտին մասնակցող բոլոր զէսնականներուն եւ րիւր յարդանք աղատութեան բայ վրայ իրենց կեանքը զոհող բոլոր պաշտելի նահատաքուն:

ՊԵՂԱԿԱՐ

ՆԵՐ

ՅԱՐԳԱՌՆՔ ԿԱՄԱԿՈՐԻՒՆ

Տասներորդ տարին է որ կը բոլորն այն օրէն իրր ցեղին զաւակները աղատութիւն երդելով զրոհ թշնամի բանակին վրայ:

Ի՞նչ վեհ զգացում իսկապէս այն ձիւան երիտասարդունը, որ ձգած իրենց հանգիստը, վրէժինդրութեամբ զորուած՝ իրենց խկ արեան զնով ցեղին աղատութեալ ձգտեցան:

Եւ ո՞վ պիտի մեղազրէր այս արդար զայրոյթի բոյրեր պկուած, մայրեր առեւանդուած, մանուկներ խողուած եւ ամրող ցեղ մը բնաջնջուած էր, մարդ մաքին բոլորվին անբարեսների հրէշային զարսնութեանը իրէն խլած էր 21 թանկապին կեանքեր:

Դէ ո՞վ պիտի յանդզնէր մեղազրէր: Միթէ կարել մեցնել այն զգացումը որ սրբազն վրէժիննէ: Սեպտ առաւաւանն պայծառ արկադի եկու աւետել Սըր բարձունքին վրայ մղուած կոխու եւ ձեռք բիրուած թութիւնը, որ, աւա՛զ, Հայ քաջարի կամաւոր զիններէն խորհի վտանգի մասին, թէտէտեւ բիւրաւոր մահափիւռ գնդակներ կը սուլեն մեր շուրջը եւ հազարաւոր ուռեմբեր կը պայթին մեզ զէտի մահը, զէտի յաղթունքը...:

Դո՛ւք, սուրբ նահատակներ, զուք որ մարտի ծամբուն վրայ աղատութիւնը երդեցէք, ննջեցէք խող քանզի ձեր թափած արիւնը իր արդարիքը տուած է և այսօր Արարատի վիշերուն տակ կը խոյաւայ հայ կեանքեր:

ՅարգաՌնք ձեր խնկելի յիշատակին եւ վա՛ռք վարիճներուն:

ՖՐԵԳԱՆ

ՃԱՆ ԱՇՏԱՐԱ

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԻՓ

Նիւթերու աղատութիւնը պատճառ եղան որ յետածդենք մէկ դրութիւններու հատարակութիւնը:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԶԵԳՈՒՇԻ ԴԱՐԱՀԻՆՐ ԱՆՑԵԱԼԸ

Այդ թուականին թուրքեր, որոնք Հիւսէյին Պէյին հօրը աւելին՝ Զիլֆի Պէկի կողմէ կը կառավարուէին եւ հեռու չէին հէն գիւղէն, կուզան եւ Փիլոյ Քէհեալին հետ կը հաշտուին ու կ'ըլլան բարեկամ : Զիլֆի պէկի Փիլոյ Քէհեան իր տունը կիբակուրի կը հրաւիրէ որ մը, վերջինը 11 քաջ հայերու հետ մէկտեղ անվախ սրառվ կ'ընդունի հրաւէրը : Հայեր եթք թուրքերու զիւղին կը մօտենան, Զիլֆի Պէկ կը դիմաւորէ լանոնք եւ միծ պատիւներով կը հիւրասիրէ ու կ'առաջարիէ անոնց որ իրեն հետ բարեկամ մնան միշտ, ըսելով թէ եթէ դուք ինձի թիկունք ըլլաք, հոգ չեմ ըներ եթէ աշխարհ ինձի թշնամի ըլլայ: Տանեւերկու Հայերը անմիջապէս կը փորձ րդակցին եւ հաստատական պատասխան կուտան, այն պայմանաւ սակայն որ Զիլֆի Պէկ նոյն վերաբերումը ցոյց տայ իրենց հանդէպ եւ կոիր չի մզէ: Զիլֆի Պէկ կը խոստանայ եւ միտասին կ'ուլիտեն որ միշտ համերաշխ պիտի մնան իրարու հետ: Այս ուժառով կը բաժնուին իրարմէ :

Ասկէ վերջ Հայեր աւելի դրաւոր կ'զգան ինքզինքնին
Զիթի Պէկը իրենց կողմը ունենալով, ինչպէս վերջինը ա-
ւելի սիրա կ'առնէ Հայերը սիրաշահելով։ Այս վստահու-
թեամբ Զիթի Պէկ կ'սկսի շինկը իր տունը, որ ծանօթ է բո-
լոր Զնդուցիներու և շինուած է Հայերու կողմէ։ Այդ օ-
րերուն Զիթի Պէկ իրեն հակառակորդ կ'ունենայ Զերմու-
կի Սէֆելլա Պէկ։

Հայոց աստղնորդը Փէլոյ Քէհեան խոր ծերութեան մէջ
կը մեռնի, իբեն յանչորդ ճպելով որդին Փէլոյ Խաչօ Քէհեան:

Հայեր կը խորհին կամուրջ մը շինել եւ գիլց ջուր բերել: Այդ թուականին հօրս մեծ հայրը Գարա Պետրոս եղած է ուստա պաշին, անոր առաջնորդութեամբ կ'սկսին շինել ջնջոյ կամուրջը եւ յարմեկ կը տեսնեն ջուրը բերել լերան կուրփքն որ Հայոց կողմը կը գտնուէք:

Աաջ Քէհեայ արտօնութիւն կուտայ որ Թուրքեր ու Քիւրաեր զան եւ իրենց տուները շինեն Զնդուչի մէջ։ Բաւական թուով Թուրքեր կուգան եւ կը հաստատուին։ Ասկէ վերջ կ'սկսին նոր այդիներ տնկել. առաջին այդին կը տընկն են ձէտէլի մէջ, որ խիստ բարեբեր եղած է։ Մեծ մայրս կը պատմէր թէ այդ տեղի այդիներէն զառնուկի մեծութեամբ խաղողի ողկոյցներ կը քաղէին։ Այդեմշակութիւնը յառաջ կը տարուի մեծ թափով։ Այդ ատեն Շէն գիւղին կը պատկանին եղեր Սալվաս, Գունատաճի եւ Սպիտակ լերան առջեւի մասը։ Ասկէ զատ Հայեր շատ մը արտերու եւ այդիներու տիրացած են Ալի Աւշաղի եւ Ենիկի Քէօյի մէջ։

Չնպչոյ վերի մասը անբակ եղած է այդ թուականին, որով Հայեր սկսած են ընդարձակուիլ մինչեւ Աղքիար, ուր եւս կ'ունենան իրենց այգիները, կ'երթան արեւմուտք մինչեւ գետեղերք, հոն քանի մը Հայեր տուն կը շինեն-եւ պարտէդներ կը տնկեն։ Մօս ատենէն տասը ընտանիքի կը հասնի անոնց թիւը, սակայն կամաց կամաց կը բազմանան անոնք եւ կ'ստիպուին տեղափոխուիլ Վարի Ատիշ։ Երբ դաշնութը աւելի կը շատնայ եւ տեղերնին նեղ կուգայ՝ կը ձգեն եւ լի-որ կը քաջուին։ Ասիկա մեզի ծանօթ Ատիշն է։ Հոն կը հասպառուին եւ շատ բարեկեցիկ վիճակի կը տիրանան, կ'սկսին գիւղին առջև պարտէզներ շինել, իսկ վերի մասը այգիներու կը յատկացնեն։ Քիչ տարիներ ետք գիւղը կը չինայ եւ 30 տնուոր կը համրէ իր մէջ։

Խաչո Քէհեայ տեսնելով որ Ատիշ կընայ ինքինքը կառավարել, գիւղապետ մը կը կարգէ իր հոգանաւորութեան

տակ՝ առաջին գիւղապետը կ'ըլլայ Պաշոյենց գերդաստանէն։ Երջակայ գիւղեր գտնուող Հայեր ինչպէս նաև Ասորիներ կը գաղթեն Ատիշ։ Այդ օրերուն Հինտի Պապա եւ Ալեքս գիւղերը զոյտիւն ունեցած չեն։

ՊՐՈՒՖԻՒԹ

ՊԵՏՐՈՍ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
(Շարունակելի)

Կիւերու օքանուակութեանը
ԶՆԳՇՈՅՑ ՎԵՐԱՇԻԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Ծօվառ»ի մէջ ուրախութեամբ կարգացի Տիկ. Վ. Փապուճեանի մեծ խնամքով զբած դրութիւնը՝ Զնոպուցի կիներուն պարտաւորութեանց մասին։ Նկատի ունենալով Էնթրոյն կարեւորութիւնը, ևս ալ կը փափաքիմ քանի մը տողերով անդրադառնալ անոր չուրջ։

Այլեւս խնդրոյ առարկայ չէ Զնգչոյ վերացինաց Միութեան օգտակարութիւնը, որուն ամէն Զնգուցի համոզուելու է, եթէ տակաւին հոմոզուած չէ: Բայց որպէս զի այրմարդոց մասնակցութիւնը կատարեալ ըլլայ՝ անհրաժեշտ է կիներու օժանդակութիւնը Միութեան բոլոր ձեռնարկներուն:

Եւ ինչո՞ւ կիներ պիտի չմասնակցին, երբ անոնք են ազգերու տռհմային աւանդութեանց պահապան հրեշտակները։ Եւ ո՞ր ազգը աւելի շատ կը կարօտի իր աւանդութեանց պահպանումին եւ իր պատմութեան յաւելժացումին, քանձեր ազգոր։

Ազգութիւնը միտութիւն մըն է եւ այդ միտութեան ստորաբաժանուածները լինուանեկան յարկերն են : Այդ յարկերէն կ'սկսի վերաշխնութիւնը կտմ կազմալուծումը : Պարապատեղը լսուած չէ թէ «Օրօբոցը շարժող ձևոքերը կը կառավարեն զայնարհ» :

ինչո՞ւ համար մեր կիները իրենց խանդավն ու բոլորնուէր զործունէութեամբը քաջալեր պիտի չըլլան մեզի իրենց մասնակցութեամբ՝ զործին աւելի մեծ մզում տալու համար :

Զնդուչի Վերաշնաց Միութիւնը պէտք ունի Զնդուչի կիներուն նիւթական և մանաւանդ բարոյական օժանդակութեան : Հետեւաբար ձայնակցելով Տիկ . Վ. . Փաստուծեանի կոչին, միակ փափաքս է որ բոլոր Զնդուչի կիներ դան մասնակցին այս Միութեան, զայն նախանձելի գիրքի մը մէջ զնելու եւ մեղի՝ այրերուս ալ խանդ ու եռանդ ներշնչչլու համար :

Lopkina

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Ս. ԱԼՄՈՅԵԱՆ

ՀԱՐԹՈՒԱԾ ՃԱՄԲԱՆ

Հեռու հայրենի հողէն, ստարութիւն մէջ իրարու կարօսը կը քաշէինք, չկար միջոց մը որով իրարու հետ հաղորդակցէինք ևւ միտթալուէինք: «Ծօվաս» հարթեց այդ ձամբան ևւ այսօր կը հրճուինք, երբ կը կարգանք տրտասահմանի ևւ Ամերիկայի մէր հայրենակիցներու մտսին զըրուած տեղեկալիթիւններ:

Հետեւաբար երբ «Ծօվառ» իր այս ծառայութիւնը կը մատուցանէ մեղի, կ'արժէ որ մենք ալ քաջայերենք զայն մեր կարողութեան ստհմանին մէջ եւ այդպէսով կարենանք բնուարձակել անոր ապագա, զործունէութեան դաշտը:

Ֆրէզնոյի շրջանակը իր հստեսու օժանդակութիւնը ար-
ւած է, սակայն այսպիս բաւական չէ. հետեւաբար պիտի
թելադրէի որ Սամ Ֆրանչիսկոյի, ևս Սնձէլլոսի և Օքլան-
տի մէր Հայրենակիցներն ալ իրենց նիւթական բաժէնը բե-

